1 וַיְהִי לֶחֶם שְׁלֹמֹה לְיוֹם
אֶחָד שְׁלֹשִׁים כֹּר סֹלֶת
וְשִׁשִּׁים כֹּר קָמַח: עֲשָׂרָה
בָקָר בְּרִאִים וְעֶשְׂרִים
בָּקָר רְעִי וּמֵאָה צֹאן לְבַד
מֵאַיָּל וְצֵבִי וְיַחְמוּר
וּבְרֻבָרִים אֲבוּסִים:
מלכים א ה ב-ג

2 וְאֵל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם
וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וְטוֹב
וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר
לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:
בראשית יח ז

3 יְהוּדָה וְיִשְׂרָאֵל רַבִּים
כַּחוֹל אֲשֶׁר עַל הַיָּם לָרֹב
אֹכְלִים וְשֹׁתִים
וְשְׂמֵחִים: מלכים א ד כ

4 וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן
הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן
לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד
עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ
וַיֹּאכֵלוּ: בראשית יח ח

5 וְרוּחַ נָסַע מֵאֵת יְיָ וַיַּךְ
שְׂלָוִים מִן הַיָּם וַיִּטֹּשׁ עַל
הַמַּחֲנֶה כְּדֶרֶךְ יוֹם כֹּה
וּכְדֶרֶךְ יוֹם כֹּה סְבִיבוֹת
הַמַּחֲנֶה וּכְאַמָּתַיִם עַל
פְּנֵי הָאָרֶץ:
במדבר יא לא

6 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה
הִנְנִי מַמְטִיר לָכֶם לֶחֶם
מִן הַשָּׁמָיִם וְיָצָא הָעָם
וְלָקְטוּ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ
לְמַעַן אֲנַסֶּנּוּ הֲיֵלֵךְ
בְּתוֹרָתִי אִם לֹא:
שמות טז ד

7 הִנְנִי עֹמֵד לְפָנֶיךָ שָׁם
עַל הַצּוּר בְּחֹרֵב וְהִכִּיתָ
בַּצּוּר וְיָצְאוּ מִמֶּנּוּ מַיִם
וְשָׁתָה הָעָם וַיַּעַשׂ כֵּן
מֹשֶׁה לְעֵינֵי זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל: שמות יז ו

8 וַיָּקֻמוּ מִשָּׁם הָאֲנָשִׁים
וַיִּשְׁקְפוּ עַל פְּנֵי סְדֹם
וְאַבְרָהָם הֹלֵךְ עִמָּם
לְשַׁלְּחָם:
בראשית יח טז

9 וַיֹּאמְרוּ הֹלֵךְ לְפָנֶיהָם
יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחְתָּם
הַדֶּרֶךְ וְלַיְלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ
לְהָאִיר לָהֶם לָלֶכֶת יוֹמָם
וָלָיְלָה: שמות יג כא

10 יִקָּח נָא מְעַט מַיִם
וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשָּׁעֲנוּ
תַּחַת הָעֵץ:
בראשית יח ד

11 וַיֵּרָא אֵלָיו יְיָ בְּאֵלֹנֵי
מַמְרֵא וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח
הָאֹהֶל כְּחֹם הַיּוֹם:
בראשית יח א

12 וַיֹּאמַר אֲדֹנָי אִם נָא
מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אַל נָא
תַעֲבֹר מֵעַל עַבְדֶּךָ:
בראשית יח ג

13 וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיַּרְא
וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אֲנָשִׁים
נִצָּבִים עָלָיו וַיַּרְא וַיָּרָץ
לִקְרָאתָם מִפֶּתַח הָאֹהֶל
וַיִּשְׁתַּחוּ אָרְצָה:
בראשית יח כ

14 וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים
סְדֹמָה בָּעֶרֶב וְלוֹט יֹשֵׁב
בְּשַׁעַר סְדֹם וַיַּרְא לוֹט
וַיָּקָם לִקְרָאתָם וַיִּשְׁתַּחוּ
אַפַּיִם אָרְצָה:
בראשית יט א

15 וַיַּחֲפֹר אֶת הָעֲרֻמִּים
הָאֵל וְאֵת כָּל הַכִּכָּר וְאֵת
כָּל יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצֶמַח
הָאֲדָמָה:
בראשית יט כה

16 וְאֶקְחָה פַת לֶחֶם
וְסַעֲדוּ לִבְּכֶם אַחַר
תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם
עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן
תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
בראשית יח ה

גראין כאובלין ושותין. ונסדר אליהו רבה קתני לה כאותו שאומר גרמין כאוכלין ושותין אלא אוכלין ושותין ממש מפני כבודו של אברהם ופליגא אדהכא: **חזייה** להקב"ה דקאי **אבבא.** והיינו דכתיב (בראשית יח) אל נא תעבור מעל עבדך הכא משמע שהשכינה היה רוצה להסתלק מעל אברהם ובמפיני (שבת דף קכז.) משמע שלפי שרצה אברהם לילך לקראת אורחים ולהכניסם אמר להקב"ה להמתין עד שיכנים אותן דדרשינן מיניה גדולה הכנסת אורחין מהקבלת פני השכינה וקאמר נמי התם נא ורצה שלא כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אין קטן יכול לומר לגדול המתן עד שאגיע אלך ואילו בהקב"ה כתיב אל נא תעבור: **ההוא דאתא** לשזביה ללוט. ותימה דאמרינן בנדרים רבה (פרשה ג) דאין מלאך אחד עושה שתי שליחות ויש לומר דכאן לא עשה מיכאל בשליחות אחת כי אם מעשה אחד שביסר את סדם וכשהלך משם לסדום אז הומתלה שליחות אחרת ודוקא במקום אחד אין עושה ג' שליחות ובנ"ל (שם) יש שרפאל בא להגיל את לוט ורפואת אברהם אינה מזכרת ואפילו בא כמו כן לרפואת אברהם תשיב הכל שליחות אחת דרפואה והגלה עניין אחד הוא הקשה הר"ר אלחנן הא משמע ליישנא דקלא שסייסם הילוהו כדכתיב (בראשית יט) ויחזיקו האנשים בידו וכתיב ויוציאוהו וישימוהו מחוץ לעיר וכתיב בתריה שאמר ליה מלאך שבא להפוך את סדום כי לא אוכל לעשות דבר עד בואך שמה ויש לומר שסייסם הוציאוהו מוץ לעיר ומיכאל הלך עמו עד לוער וגבריאל היה מצוה אותו למהר: למה

ריבה להן ומעשה נמי בר' יוחנן בן מתיא שאמר לבנו צא שכור לנו פועלים הלך ופסק להן מזונות וכשבא אצל אביו אמר לו בני אפילו אתה עושה להן כסעודת שלמה בשעתו לא יצאת ידי חובתך עמהן שהן בני אברהם יצחק ויעקב למימרא דסעודתא דאברהם אבינו עדיפא מדשלמה והכתיב [1]ויהי לחם שלמה ליום אחד שלשים כור סולת וששים כור קמח עשרה בקר בריאים [6]ועשרה בקר רעי ומאה צאן לבד מאיל וצבי ויחמור וברבורים אבוסים ואמר גוריון בן אסטיון משמיה דרב הללו לעמילן של טבחים ור' יצחק אמר הללו לציקי קדירה ואמר ר' יצחק אלף נשים היו לשלמה כל אחת ואחת עשתה לו בביתה כך מאי טעמא זו סבורה שמא אצלי סועד היום וזו סבורה [שמא] אצלי סועד היום ואילו גבי אברהם כתיב [2]ואל הבקר רץ אברהם ויקח בן בקר רך וטוב ואמר רב יהודה אמר רב בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה התם תלתא תורי לתלתא גברי הכא לכל ישראל ויהודה שנאמר [3]יהודה וישראל רבים כחול אשר על (שפת) הים מאי ברבורים אבוסים אמר רב שאובסים אותן בעל כרחן ושמואל אמר שאבוסים ועומדים מאליהם ורבי יוחנן אמר מביאין תור ממרעיתו בדלא אנים ותרנגולת מאשפתה בדלא אניסא אמר רבי יוחנן מובחר שבבהמות שור מובחר שבעופות תרנגולת אמר אמימר זגתא אוכמתא בי בטניתא דמשתכחא ביני עצרי דלא מציא

פסיא קניא ואל הבקר רץ אברהם אמר רב יהודה אמר רב [3]בן בקר אחד רך שנים וטוב שלשה ואימא חד כדאמרי אינשי רכיך וטב א"כ לכתוב רך טוב מאי וטוב ש"מ לדרשה אימא תרי מדטוב לדרשה רך נמי לדרשה מתיב רבה בר עולא ואיתימא רב הושעיא ואיתימא רב נתן ברבי הושעיא [2]ויתן אל הנער וימהר לעשות אותו כל חד וחד יהביה לנער חד [4]ויקח חמאה וחלב ובן הבקר אשר עשה ויתן לפניהם דקמא קמא דמטיא אייתי לקמייהו ולמה לי תלתא תסגי בחד אמר רב חנן בר רבא כדי להאכילן שלש לשונות בחרדל אמר רבי תנחום בר חנילאי לעולם אל ישנה אדם מן המנהג שהרי משה עלה למרום ולא אכל לחם מלאכי השרת ירדו למטה ואכלו לחם ואכלו סלקא דעתך אלא אימא נראו כמי שאכלו ושתו אמר רב יהודה אמר רב כל מה שעשה אברהם למלאכי השרת בעצמו עשה הקב"ה לבניו בעצמו וכל [מה] שעשה אברהם ע"י שליח עשה הקב"ה לבניו ע"י שליח ואל הבקר רץ אברהם [5]ורוח נסע מאת ה' ויקח חמאה וחלב [6]הנני ממטיר לכם לחם מן השמים [4]והוא עומד עליהם תחת העץ [7]הנני עומד לפניך שם על הצור [וגו'] [8]ואברהם הולך עמם לשלחם [9]וה' הולך לפניהם יומם [10]יוקח נא מעט מים [7]והכית בצור ויצאו ממנו מים ושתה העם ופליגא דר' חמא בר' חנינא דאמר ר' חמא בר' חנינא וכן תנא דבי רבי ישמעאל בשכר שלשה זכו לשלשה בשכר חמאה וחלב זכו למן בשכר והוא עומד עליהם זכו לעמוד הענן בשכר יוקח נא מעט מים זכו לבארה של מרים יוקח נא מעט מים ורחצו רגליכם אמר רבי ינאי ברבי ישמעאל אמרו לו וכי בערביים חשדתנו שהם משתחוים לאבק רגליהם כבר יצא ממנו ישמעאל [11]ויראא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום מאי כחום היום אמר רבי חמא בר' חנינא אותו היום יום שלישי של מילה של אברהם היה ובא הקב"ה לשאול באברהם הוציא הקב"ה חמה מנרתיקה כדי שלא יטריח אותו צדיק באורחים שדריה לאליעזר למיפק לברא נפק ולא אשכח אמר לא מהימנא לך היינו דאמרי תמן לית הימנותא בעבדי נפק איהו חזייה להקדוש ברוך הוא דקאי אבבא היינו דכתיב [12]אל נא תעבור מעל עבדך כיון דחזא דקא אסר ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא היינו דכתיב [13]וישא עיניו ויראא והנה שלשה אנשים נצבים עליו ויראא וירץ לקראתם מעיקרא אתו קמו עליה כי חזיוהו דהוה ליה צערא אמרו לאו אורח ארעא למיקם הכא מאן נינהו שלשה אנשים מיכאל וגבריאל ורפאל מיכאל שבא לבשר את שרה רפאל שבא לרפא את אברהם גבריאל אזל למהפכיה לסדום והא כתיב [14]ויבאו שני המלאכים סדומה בערב דאזל מיכאל בהדיה לשזביה ללוט דיקא נמי [דכתיב] [15]ויהפוך את הערים האל ולא כתיב ויהפכו שמע מינה מאי שנא לגבי אברהם דכתיב [16]כן תעשה כאשר דברת ומאי שנא לגבי לוט דכתיב

ויפצר

ריבה להן. יותר על המנהג דכיון דלא צריך למתנוי ומתני מזוני יתירי קאמר: **הללו.** הקמח והסולת: **לעמילן של טבחים.** חלות עשויות לכסות פי הקדרות לשאוב זוהמת התבשיל: **הללו.** הבקר והלאן המנוין בזה הפסוק: **לציקי קדירה.** אינו אלא למין מאכל ששמו ציקי קדירה אשרו"ל בלע"ז: **ברבורים.** תרגגולין: **שאובסין אותן בעל כרחן.** מוחכין להם מאכל בפיהם בחזקה: **תור.** שור: **בדלא אניס.** שלא עשה מלאכה: **בדלא אניסא.** בגידול אפרוחין: **וגבא.** תרגגולת: **פטניתא.** המפטמת בבית. לשון אחר בטניתא בעלת כרס: **דמשתכחא בי עצורי.** בין הגיתות ואוכלת התולעים: **דלא מלי פסיא קניא.** שאינה יכולה לפסוע קנה מרוב שמנה: **קמא קמא דמטאי.** לשון שמגיע לאכול שנגמר ביאולו: **לשונות בחרדל.** מעדן מלכים ושרים הוא: **מאה ה'.** כגון שלוים הגיז בעצמו: **יוקח נא מעט מים.** על ידי שליח: **זכו לשלש.** שלש מתנות שניתנו להם במדבר על ידי משה ואהרן ג': **זכו לעמוד ענן.** עומד עליהם תמיד כדכתיב (במדבר יד) וענגך עומד עליהם: **לבארה של מריס.** היינו נמי והכית בצור. ובעמוד ענן פליגי: **ורחצו רגליכם והשענו תחת העץ.** שלא יכנס ע"ז בתוך ביתו שהערביים רגילין להשתחוות לאבק רגליהן והן נדמו לו כערביים: **כבר יצא ממנו ישמעאל.** ממך יצא הרגיל לעשות כן: **הוציא חמה מנרתיקה.** להזריח חמה בכח שלא יהו עוברי דרכים מצויים: [**תמן אמרי.** בארץ ישראל]: **כיון דחזא.** הקדוש ברוך הוא: **דקא אסר.** אברהם את מילתו ושרי אמר לאו אורח ארעא למיקם הכא: **היינו.** דמעיקרא כתיב נצבים עליו ולבסוף כתיב וירץ לקראתם: **דיקא נמי.** דחד הוא דאזיל להפך סדום:

קנטרי

ג) [ועשרים בקר בל"ן], ב) [אבות דר' נתן פי"ג ע"ש וע"ע], ג) בס"א נוסף: ומריס,

לעזי רש"י

אשרו"ד [ארשירור"א]. בשר מתובל.

מסורת הש"ס

[1]ויפצר בם מאד א"ר אלעזר [2]מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול כתיב [2]ואקחה פת לחם וכתיב [3]ואל הבקר רץ אברהם אמר רבי אלעזר [3]מכאן שצדיקים אומרים מעט ועושים הרבה רשעים אומרים הרבה ואפילו מעט אינם עושים מנלן מעפרון מעיקרא כתיב [4]ארץ ארבע מאות שקל כסף ולבסוף כתיב [5]וישמע אברהם אל עפרון וישקל אברהם לעפרון את הכסף אשר דבר באזני בני חת ארבע מאות שקל כסף עובר לסוחר דלא שקל מיניה אלא [6]קנטרי דאיכא דוכתא דקרו ליה לתיקלא קנטירא כתיב [6]קמח וכתיב סלת א"ר יצחק מכאן שהאשה צרה עיניה באורחים יותר מן האיש כתיב [6]לושי ועשי עוגות וכתיב [7]ויקח חמאה וחלב ובן הבקר ואילו לחם לא אייתי לקמייהו אמר אפרים מקשאה תלמידו של רבי מאיר משמיה דרבי מאיר אברהם אבינו אוכל חולין בטהרה היה ושרה אמנו אותו היום פירסה נדה [8]ויאמרו אליו איה שרה אשתך ויאמר הנה באהל להודיע ששרה אמנו צנועה היתה אמר רב יהודה אמר רב ואיתימא רבי יצחק יודעים היו מלאכי השרת ששרה אמנו באהל היתה אלא מאי באהל כדי לחבבה על בעלה רבי יוסי ברבי חנינא אמר כדי לשגר לה כוס של ברכה תני משום רבי יוסי למה נקוד על איו שבאליו לימדה תורה דרך ארץ שישאל אדם באכסניא שלו [7]והאמר שמואל [8]אין שואלין בשלום אשה כלל [9]על ידי בעלה שאני [9]אחרי בלותי היתה לי עדנה אמר רב חסדא אחר שנתבלה הבשר ורבו הקמטין נתעדן הבשר ונתפשטו הקמטין וחזר היופי למקומו כתיב [9]ואדוני זקן וכתיב [10]ואני זקנתי דלא מותיב הקב"ה כדקאמרה איהי תנא דבי רבי ישמעאל [9]גדול שלום שאפי' הקב"ה שינה בו שנאמר [9]ותצחק שרה בקרבה וגו' [9]ואדוני זקן וכתיב [10]ויאמר ה' אל אברהם וגו' ואני זקנתי [11]ותאמר מי מלל לאברהם הניקה בנים שרה כמה בנים הניקה שרה אמר רבי לוי אותו היום שגמל אברהם את יצחק בנו עשה סעודה גדולה היו כל אומות העולם מרננים ואומרים ראיתם זקן וזקנה שהביאו אסופי מן השוק ואומרים בנינו הוא ולא עוד אלא שעושין משתה גדול להעמיד דבריהם מה עשה אברהם אבינו הלך וזימן כל גדולי הדור ושרה אמנו זימנה את נשותיהם וכל אחת ואחת הביאה בנה עמה ומניקתה לא הביאה ונעשה נס בשרה אמנו ונפתחו דדיה כשני מעיינות והניקה את כולן ועדיין היו מרננים ואומרים אם שרה הבת תשעים שנה תלד אברהם בן מאה שנה יוליד מיד נהפך קלסתר פנים של יצחק ונדמה לאברהם פתחו כולם ואמרו [12]אברהם הוליד את יצחק [9]עד אברהם לא היה זקנה מאן דהוה בעי למשתעי בהדי אברהם משתעי בהדי יצחק בהדי יצחק משתעי בהדי אברהם אתא אברהם בעא רחמי והוה זקנה שנאמר [13]ואברהם זקן בא בימים [9]עד יעקב לא הוה חולשא אתא יעקב בעא רחמי והוה חולשא שנאמר [14]ויאמר ליוסף הנה אביך חולה עד דאתא אלישע לא הוה דחליש ואתפח אתא אלישע בעא רחמי ואתפח שנאמר [15]ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו מכלל דחלה חלי אחריתי תנו רבנן [9]שלשה חלאין חלה אלישע אחד שדחפו לגיחזי בשתי ידיו ואחד שגירה דובין בתינוקות ואחד שמת בו שנאמר [15]ואלישע חלה את חליו אשר ימות בו: אלא עד שלא יתחילו במלאכה צא ואמור להם על מנת שאין לכם עלי אלא פת וקטנית כו': אמר ליה רב אחא בריה דרב יוסף לרב חסדא פת קטנית תנן או פת וקטנית תנן אמר ליה האלהים צריכה ויי"ו [9]כי מורדיא דלברות: רבן שמעון בן גמליאל אומר אינו צריך הכל כמנהג המדינה: הכל לאתויי מאי לאתויי הא [9]דתנן השוכר את הפועל ואמר לו כאחד וכשנים מבני העיר נותן לו כפחות שבשכירות דברי רבי יהושע וחכמים אומרים [2]משמנין ביניהם: **מתני'** [7]ואלו [9]אוכלין מן התורה העושה במחובר לקרקע בשעת גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע עד שלא נגמרה מלאכתו ובדבר שגידולו מן הארץ ואלו שאין אוכלים העושה במחובר לקרקע בשעה

קנטרי. משקל גדול שקורין לנטינ"ר מאה מנה: **עובר לסוחר.** מלמד שבכל מקום היה מתקבל בשקל ואיכא דוכתא דקרו לקנטיר מיקלא: **סולת.** עדיף מקמח: **מכאן שהאשה עיניה צרה באורחין.** היא אמרה קמח והוא סולת: **פירסה נדה.** מזר להיות לה אורח כנגדיה: **כדי לחבבה על בעלה.** להודיעו שהיא נצועה משאר חברותיה שאינה נראית וצריך לישאל אחריה: **על איו שבאליו (נקוד).** איו שלו נקוד והלמ"ד איה נקודה: **לימדה תורה וכו'.** והיינו נקודת איו דלא היו צריכין לישאל דיודעין היו שהיא באהל דכל נקודה עוקרת התיבה שאינה אלא לדרשה ודרוש מינה דרך ארץ: **באכסניא.** אשת אושפיזא: **על ידי בעלה.** לא שישאל לה לשלום אלא לבעלה ישאל מה שלום הגברת: **קמטין.** פרונצ"ש: **היא אמרה ואדוני זקן.** אמר לו הקב"ה שהיא אמרה ואני זקנתי: **אסופי.** ילד מן הסוק ולא יודע של מי והמולאו אוספו אל הבית: **בעא רחמי.** כדי שיכירו בינו ובין בנו: **בעא רחמי והוה חולשא.** שיחלה אדם לפני מותו ויראה לביתו: **ואתפח.** ונתרפא: **חליו אשר ימות בו.** מכלל דחלה עוד אלא אם מת בו: **כי מורדיא דלברות.** (א) שם הנהר. מורדיא עץ שרב המוביל מנהיג בו הספינה לרחקה מן האבנים ומן המכשולים ובלע"ז גוביריני"ל: **ואמר לו.** בעל הבית הרי שכרך עלי כאחד מפועלי העיר: **משמנין ביניהן.** (א) לא בפחות ולא ביותר אלא כמנהג המדינה ביומית: **מתני' ואלו.** פועלין: **אוכלין.** ממה שעוסקין בו: **גמר מלאכה.** כשתולשין אותו: **עד שלא נגמרה מלאכתו.** למעשר ואם בר חלה הוא עד שלא נגמרה מלאכתו לחלה. וטעמא דכולה מתני' מפרש בגמ' מקראי: בשעה

למה נקוד על איו שבאליו. בגרלשית רבה א"י נקוד למ"ד איו נקוד א"ר שמעון כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי אלעזר כדי שיהא לה אורח שהיה נקוד למ"ד אלא שבאליו. בגרלשית רבה א"י נקוד למ"ד איו נקוד א"ר שמעון כל מקום שאתה מוצא כתב רבה על הנקודה אתה דורש את הכתב וכאן שהנקודה רבה אתה דורש את הנקודה איו אברהם אמר רבי אלעזר כשם שאמרו לו לאברהם אבינו שרה כך אמרו לשרה איו אברהם וה"ג הוי פי' הכא אבל לפ"ה דפירש דמשום הכי נקוד דעל חנם שאלו לו קשה דהיה לו לנקד על איה שרה דהיא עיקר השאלה שאלו עליה (ב): **על** ידי בעלה. היינו דוקא לשאול איה פלונית אבל לשאול בשלומה אפילו ע"י בעלה אסור כדאמרי' בפ' עשרה יוחסין (קדושין דף ע: ושם ד"ה אין ע"ש ל"ע קמא): **פת** קטנית תנן. הא פשיטא דר' יוחנן אמר לבנו פת וקטנית ולא פת של קטנית אלא הכי מיבעיא ליה פת קטנית תנן ואפ"ה משמע שפיר פת הנאכלת עם הקטנית ולא משמע פת של קטנית וטעמא משום דאין רגילין לעשות פת של קטנית וג"מ לאדם שאמר ליתן לפועליו פת קטנית שצריך ליתן להם פת וקטנית או דלמא פת וקטנית תנן אבל אם אמר לו פת קטנית בלא ו' הוי משמע פת של קטנית: **ואלו אוכלין** מן התורה. משום דאיירי מעיקרא בפועלים שאוכלים ע"י שפסקו להם מזונות או ע"י מנהג המדינה להכי נקט ואלו אוכלין מן התורה בלא פסק ובלא מנהג:

במחובר בשעת גמר מלאכה. פי' שאין צריכין עוד לקרקע כגון הקולר והכולר יצא המנכש והעודר ומפיק ליה בגמרא מואל כלך לא תתן בזמן שאתה נותן לכליו של בעל הבית ונתלוש קודם גמר מלאכה היינו גמר מלאכה למעשר ובגמרא מפיק ליה מדיש: אימא

חלה את חליו אשר ימות בו. חלה מר, אם חליו מרי, ואם אשר ימות בו (שם).

הגהות הב"ח

(א) רש"י ד"ה כי מורדיא דלברות לברות שם הנהר:

גליון הש"ם

גמ' עד יעקב לא הוה חולשא. עיין כ"ב דף ט"ו ע"ב תוס' ד"ה שכל. ועיין רש"י בתוס' בראשית (כ"ח) בפסוק ואת הילד ושלחה ובמזקוני שם:

הגהות הגר"א

[א] רש"י ד"ה משמנין ביניהן לא בפחות כו'. נ"ב ורמב"ם מפרש שמתשנין היתר שבשכירות והפחות ונותן המלי וכן פי' בב"ב ק"ז ע"א:

לעזי רש"י

צנטינ"ר [צינטיניי"ר]. משקל של מאה יחידות. פרונצ"ש [פרונצי"ש]. קפלי בגדים.
גוביריני"ל [גובירניי"ל]. הגה הספינה.

מוסף רש"י

מכאן שמסרבין לקטן. מלקבל דבריו עד שיפליר בו, ואין מסרבין לגדול. שכן במלאכים שאמרו לאברהם כן תעשה, ולא סירבו בו, ולגנו אמרו כי נרמוב גלין עד ויפלר בם מאד (פסחים פה:). **עובר לסוחר.** שבכל מקום שיש סוחרים מקבלין אותו כתורת שקלים (בכורות נ:). **קנטרי.** מאה סלעים בכל שקל (שם). **פירסה נדה.** שחזר לה אורח כנגדיה באותו היום ונטמאת העיסה (בראשית יח ח). לפיכך ויקח ממאה וחלב ובן הבקר, אבל לא העוגות שלשתה היא בטומאה (רה"ה יא:). **שישאל אדם באכסניא שלו.** לאיש על האשה ולאשה על האיש (בראשית יח ט). **אין שואלין בשלום אשה כלל.** שמא מתוך שאילת שלום יהיו רגילים זה עם זה על ידי שלומם ויבואו לידי חיבה (קדושין ע:). **ואדוני זקן.** שהרי אמרה לשון מזי וכשבאה הקב"ה הדבר לאברהם כתיב למה זה צחקה שרה וגו' ואני זקנתי, ושינה הדבר מפני השלום (ובמות סה:). **בעא רחמי והוה חולשא.** כדי שיהא פעמי לבניו לבא כל אחד ואחד ממקומו להיות עליו בשעת מיתה, שכיון שרואין שבכל למטה יודעין שימות ומתקבצין ובאין (סנהדרין קז:). **ואחד שגירה דובין בתינוקות.** נשען שגירה דובים בתינוקות (סוטה מ:). **חלה את חליו אשר ימות בו.** חלה מר, אם חליו מרי, ואם אשר ימות בו (שם).

תורה אור השלם

1 וַיִּפְצַר בָּם מְאֹד וַיִּסְּרוּ אֵלָיו וַיֹּאכַל אֶל בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמַצּוֹת אָפָה וַיֹּאכֵלוּ:
בראשית יט ג
2 וְאֶקְחָה פַת לֶחֶם וְסַעֲדוּ לִבְבֶכֶם אַחַר תַּעֲבֹרוּ כִּי עַל כֵּן עֲבַרְתֶּם עַל עַבְדְּכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַּעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
בראשית יח ה
3 וְאֶל הַבָּקָר רָץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן בָּקָר רַךְ וָטוֹב וַיִּתֵּן אֶל הַנַּעַר וַיְמַהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ:
בראשית יח ז
4 אֲדֹנִי שִׁמְעֵנִי אֶרֶץ אַרְבַּע מֵאֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף בֵּינִי וּבֵינֶךָ מַה הוּא וְאֶת מֵתְךָ קְבֹר:בראשית כג טו
5 וַיִּשְׁמַע אַבְרָהָם אֶל עֶפְרֹן וַיִּשְׁקֹל אַבְרָהָם לְעֶפְרֹן אֶת הַכֶּסֶף אֲשֶׁר דִּבֶּר בְּאָזְנֵי בְנֵי חֵת אַרְבַּע מֵאוֹת שֶׁקֶל כֶּסֶף עֹבֵר לַסֹּחֵר:
בראשית כג טז
6 וַיְמַהֵר אַבְרָהָם הָאֹהֱלָה אֶל שָׂרָה וַיֹּאמֶר מַהֲרִי שְׁלֹשׁ סְאִים קֶמַח סֹלֶת לוּשִׁי וְעֲשִׂי עֻגוֹת:
בראשית יח ו
7 וַיִּקַּח חֶמְאָה וְחָלָב וּבֶן הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאכֵלוּ: בראשית יח ח
8 וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אַיֵּה שָׂרָה אִשְׁתֶּךָ וַיֹּאמֶר הִנֵּה בָּאֹהֶל: בראשית יח ט
9 וְתִצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי בְלֹתִי הָיְתָה לִּי עֶדְנָה וַאדֹנִי זָקֵן:
בראשית יח יב
10 וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל אַבְרָהָם לָמָּה זֶּה צָחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הַאַף אֲמְנָם אֵלֵד וַאֲנִי זָקַנְתִּי:בראשית יח יג
11 וְתֹאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הֵינִיקָה בָנִים שָׂרָה כִּי יָלַדְתִּי בֵן לְזִקֻנָיו:
בראשית כא ז
12 וְאֵלֶּה תּוֹלְדֹת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם אַבְרָהָם הוֹלִיד אֶת יִצְחָק:
בראשית כה יט
13 וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים וַיהוָה בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בַּכֹּל:
בראשית כד א
14 וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֹּאמֶר לְיוֹסֵף הִנֵּה אָבִיךָ חֹלֶה וַיִּקַּח אֶת שְׁנֵי בָנָיו עִמּוֹ אֶת מְנַשֶּׁה וְאֶת אֶפְרָיִם: בראשית מח א
15 וֶאֱלִישָׁע חָלָה אֶת חֳלִיוֹ אֲשֶׁר יָמוּת בּוֹ וַיֵּרֶד אֵלָיו יוֹאָשׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיֵּבְךְּ עַל פָּנָיו וַיֹּאמַר אָבִי אָבִי רֶכֶב יִשְׂרָאֵל וּפָרָשָׁיו: מלכים ב יג יד

עין משפט נר מצוה

יא א ב מיי' פכ"ח מהל' מיפורי ביאה הלכה ה סמג לאוין קכו טוש"ע אה"ע סי' כא סעיף ו וכפי' התוס':
יא ג מיי' פ"ט מהלכות שכירות הל' ב סמג עשין פט טוש"ע ח"מ סי' שלח סעיף ג:
יב ד מיי' פי"ב שם הל' ח סמג עשין לא טוש"ע ח"מ סי' שלז ס"ג:

אימא דבר חרמש אכול דלאו בר חרמש. כגון אילנות לא תיכול ואם תאמר ואמאי לא ניקף מחרמש והא ליכא שום פירכא וי"ל דלהכי לא יקפינן מחרמש משום דהוו שני כתובים הבאים כאחד דאמאי אינטריך קרא למכתב כי תבא בכרם רעך ניקף מחרמש אלא ודאי שני כתובים הבאים כאחד וינהו ואין מלמדין וכי דרש מקמה כל בעלי קמה על כרחך אינטריך כרם להלכותיו כדקאמרינן בסמוך: **אמר רבא** להלכותיו דתניא כו'. תימה דמכל מקום למה נכתב כרם דהוה ליה למכתב כי תבא בשל רעך דהא קמה קמה דכתיב ג' פעמים דרשינן תרוייהו חד לרבות כל בעלי קמה וחד לאדם בתלוש) והיינו משום דלא הוה ליה למכתב בקמת רעך אלא בשל רעך ושמא אינטריך ליה לשום דרשא:

אלא למ"ד גזל כותי מותר כו'. פי' בקונטרס דפלוגתייהו בהגזל ומאכיל (ב"ק דף קיג.) וקשיא דהתם אפילו מאן דאמר לא שרי אלא הפקעת הלוחמו אבל גזילה ממש מודו כולי עלמא דאסור אלא אור"י דפלוגתייהו לקמן בהמקבל (דף קיא: ושם) דאיכא דאמרי גזילתו ממש ומ"מ למאן דאמר גזל כותי מותר מאי עביד ליה לקרא דוחשב עם קונהו דדרשינן בהגזל בתרא (ב"ק דף קיג:) ידקדק עם קונהו שלא יגלוס עליו ולא יבא עליו בעקיפין ודרש מהתם דגזל הכותי אסור וליכא למימר דס"ל דקרא איירי כשידם תקיפה על עצמם דאם כן היכי קאמר קרא דיבא ביובל איך יבא ביובל והלא הכותי לא ימיתנו לגמרא ויש לומר דהיכא דאיכא חילול השם אם מודה דאסור שהכותי בטח עליו ונותן לו כל שכרו והוה חילול השם אם היה יוצא בחזקה קודם היובל:

רעך ולא של הקדש. דס"ד כי היכי דשרי רחמנא איסור גזל שאוכל משל חבירו הכי נמי הוה אמינא דשרי בשל הקדש תימה דתניא בפ' ולד חטאת (מעילה דף יג.) הפועלים לא יאכלו גרוגרות הקדש וכן פרה לא תאכל כרשיני הקדש ומפיק לה בגמרא מדכתיב לא תחסום שור בדישו דישו שלך ולא דישו של הקדש ואף אפועלים יליף ליה דה"נ לענין גמר מלאכה דמעשר לא גמרינן בפועל אלא מדיש וא"כ רעך למה לי למעוטי הקדש ועוד למאי אינטריך רעך ג' פעמים חד בכרם ושניים בקמה דחד למעוטי הקדש וחד דרש ליה לקמן (דף פח:) לשור במחובר ושניהם למאי אתא ולמאן דדרש לשור במחובר מקרא אחרינא גם השני אייתר ושמא לשום דרשא אינטריך ליה:

שבעך ולא אכילה גסה. אי לאו דכתיב שבעך הוה ממעטינן מוחכלת אכילה גסה ט) דאכילה גסה לא שמה אכילה ולא הוה דרשינן ואכלת ולא מוצץ דשתיה ט) בכלל אכילה אבל השתא דכתיב שבעך ולא אכילה גסה אייתר ואכלת למדרש מייה ולא מוצץ:

עד

בשעה שאין גמר מלאכה ובתלוש מן הקרקע מאחר שנגמרה מלאכתו ובדבר שאין גידולו מן הארץ: **גמ'** מנא הני מילי דכתיב [1]כי תבא בכרם רעך ואכלת אשכחן כרם כל מילי מנא לן גמרינן מכרם מה כרם מיוחד דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה לכרם שכן חייב בעוללות גמרינן מקמה קמה גופה מנא לן דכתיב [2]כי תבא בקמת רעך וקטפת מלילות בידך מה לקמה שכן חייבת בחלה וממאי דהאי קמה קמה דמתחייבת בחלה היא דלמא כל קמה קאמר רחמנא אתיא קמה קמה כתיב הכא כי תבא בקמת רעך וכתיב התם [3]מהחל חרמש בקמה מה התם קמה דמיחייבא בחלה אף הכא נמי קמה דמיחייבא בחלה איכא למיפרך מה לקמה שכן חייבת בחלה כרם יוכיח מה לכרם שכן חייב בעוללות קמה תוכיח [6]וחזר הדין לא ראי זה כראי זה הצד השוה שבהן שכן דבר שגידולי קרקע ובשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו אף כל דבר שגידולי קרקע בשעת גמר מלאכה פועל אוכל בו מה להצד השוה שבהן שכן יש בהן צד מזבח ואתא נמי זית דאית ביה צד מזבח וזית במה הצד אתי הוא גופיה כרם איקרי דכתיב [4]ויבער מגדיש ועד קמה ועד כרם זית [5]אמר רב פפא כרם זית אקרי כרם סתמא לא אקרי מכל מקום קשיא אלא אמר שמואל אמר קרא וחרמש לרבות כל בעלי חרמש והאי חרמש מיבעי ליה בשעת חרמש אכול שלא בשעת חרמש לא תיכול ההוא [7]מואל כליך לא תתן נפקא תינח דבר חרמש דלאו בר חרמש מנא לן אלא אמר ר' יצחק אמר קרא קמה לרבות כל בעלי קמה והא אמרת קמה קמה דמיחייבא בחלה הני מילי מקמי דניתי חרמש השתא דאתי חרמש איתרבי ליה כל דבר חרמש ואף על גב דלא מיחייב בחלה קמה למה לי לרבות כל בעלי קמה והשתא דנפקא לן מחרמש ומקמה כי תבא בכרם רעך למה לי אמר רבא להלכותיו כדתניא כי תבא נאמר כאן ביאה ונאמר להלן [5]לא תבא עליו השמש מה להלן בפועל הכתוב מדבר אף כאן [8]בפועל הכתוב מדבר בכרם רעך ולא בכרם כותי הניחא למ"ד [9]גזל כותי אסור היינו דאיצטריך קרא למישרי פועל אלא למ"ד גזל כותי מותר השתא גזילה מותר פועל מיבעיא מוקים לה בכרם רעך [10]ולא של הקדש ואכלת [11]ולא מוצץ ענבים ודבר אחר כנפשך כנפש של בעל הבית כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל [12]ופטור אף נפשו של פועל אוכל [13]ופטור שבעך [14]ולא אכילה גסה ואל כליך לא תתן [15]בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית אתה אוכל ובשעה שאי אתה נותן לכליו של בעה"ב אי אתה אוכל [16]אמר רבי ינאי אין הטבל מתחייב במעשר

פי

מאחר שנגמרה מלאכתו. כגון נתפרסו עגוליו דמתניתין [6]): **ובדבר שאין גידולו מן הארץ.** כגון המולב בהמותיו והמגבן): **גמ' מנא הני מילי.** דפועל אוכל במחובר: **כי תבא ואכלת ענבים.** לקמן דרש ליה בפועל וסיפיה דקרא ואל כליך לא תתן משמע אלא לכליו של בעל הבית תתן אלמא בשעת גמר מלאכת חיבורן קאי: **כי תבא בקמת רעך.** וגו' וחרמש לא תניף אלמא בשעת חרמש קאי: **אפילו קמה קמה.** והמקשה אומר גזירה שוה זו כדי להקשות ואומר אימא דלא אישתעי קרא אלא בחייבת בחלה כגון קמת מין דגן אבל בקמת קטנית לא: **מהחל חרמש בקמה.** הוא עומר הקרב בפסח שהוא בא מן השעורין שמיינין בחלה: **לד מזבח.** יין לנסכים וסולת למנחות: **ואתי נמי זית.** בהאי דינא דאית בה לד מזבח והוא שמן למנחות אבל שאר מיני אילנות וזרעים לא: **וזית במה הצד אתי.** בתמיה. וכי מדרשא בעי למילפיה הא בכלל כרם הוא: **בשעת חרמש.** שהוא גמר מלאכה: **מאל כליך.** דמפרש לה לעיל ולקמן קדרים לה הכי: **הינח דכר חרמש הוא.** כגון קטנית: **דלאו בר חרמש.** כגון המוסק בזיתים והגודר בתמרים: **בעלי קמה.** העומדים בקומה בארץ והכל בכלל: **והא אמרת קמה דמיחייבא בחלה הוא.** כלומר והא כבר אותבינא דאיכא למילף בג"ש דבקמה בת חלה קאי: **סני מילי.** דאיכא למיפרך ההיא פרכא: **מקמי דדרשינן חרמש.** לרבות קטנית: **השתא.** דדרשינן חרמש ליתא לג"ש ואיתרבי קמה לרבות כל בעלי קמה: **כרם רעך.** ואל כליך לא תתן אבל כרם כותי תתן: **הניחא וכו'.** פלוגתא בהגוזל ומאכילו (ב"ק דף קיג.): **ולא של הקדש.** אסור לאכול: **ולא מוצץ.** היין וחוקק החרצנים: **ולא ענבים ודבר אחר.** לעבוד ענבים במלא למתקן שיאכל הרבה: **כנפשך.** כאילו הן שלך: **מה נפשך אוכל ופטור.** מן המעשר דהא לא גמרה מלאכתו למעשר דתנן (מעשרות פ"א מ"ז) יין משירד לבור: **אף פועל אוכל ופטור.** ולא אמרינן הואיל דנאגריה אכיל על כרחו של בעל הבית הוה ליה כמקח ומקח קונעת למעשר אף דבר שלא נגמרה מלאכתו כיון דזבניה אחשביה: **אין הטבל מתחייב.** אפילו מירחו בכרי בשדה:

עין משפט נר מצוה

יג א מיי' פי"ב מהלכות שכירות הל' ה סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף ה:
יד ב מיי' פ"א מהלכות גזילה הל' ה וס"ה מהל' גזילה ואבידה הל' ב סמג עשין עא עב טוש"ע מ"מ סי' שמח סעיף ג וסי' שנט סעיף ה:
טו ג מיי' פ"מ מהלכות מעילה הל' ה וס"ב מהלכות שכירות הל' ו:
טז ד מיי' פי"ב מהלכות שכירות הלכה י סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יג:
יז ה מיי' שם ועיין בהשגות ומ"מ טוש"ע שם סעי' יב:
יח ו מיי' פי"ג מהלכות מעשר הל' ה טוש"ע י"ד סי' שלא סעיף סב:
יט ז מיי' שם פ"ה הל' ט טוש"ע שם סעי' ק:
כ ח מיי' פי"ב מהלכות שכירות הל' יא סמג עשין לא טוש"ע מ"מ סי' שלו סעיף יד:
כא ט מיי' שם הל' ג טוש"ע שם סעיף יא:

מסורת הש"ס

1) [קדושין ה: כפ. וש"נ], 2) [ב"מ קיג. בכורות לה.], 3) [ב"ק דף קיג. גיטין פפ., מ] [נקמן נב.], 4) [עי' תוס' בכורות יג: ד"ה במ"ד], 5) [נקמן פח:], 6) [יומא פ:], 7) [יומא עו.],

תורה אור השלם

1 כִּי תָבֹא בְּכֶרֶם רֵעֶךָ וְאָכַלְתָּ עֲנָבִים כְּנַפְשְׁךָ שָׂבְעֶךָ וְאֶל כֶּלְיְךָ לֹא תִתֵּן: דברים כג כה
2 כִּי תָבֹא בְּקָמַת רֵעֶךָ וְקָטַפְתָּ מְלִילֹת בְּיָדֶךָ וְחֶרְמֵשׁ לֹא תָנִיף עַל קָמַת רֵעֶךָ: דברים כג כו
3 שִׁבְעָה שָׁבֻעֹת תִּסְפֹּר לָךְ מֵהָחֵל חֶרְמֵשׁ בַּקָּמָה תָּחֵל לִסְפֹּר שִׁבְעָה שָׁבֻעוֹת: דברים טז ט
4 וַיִּבְעַר אֵשׁ בַּלַּפִּידִים וַיְשַׁלַּח בְּקַמּוֹת פְּלִשְׁתִּים וַיִּבְעַר מִגָּדִישׁ וְעַד קָמָה וְעַד כֶּרֶם זָיִת: שופטים טו ה
5 בְּיוֹמוֹ תִּתֵּן שְׂכָרוֹ וְלֹא תָבוֹא עָלָיו הַשָּׁמֶשׁ כִּי עָנִי הוּא וְאֵלָיו הוּא נֹשֵׂא אֶת נַפְשׁוֹ וְלֹא יִקְרָא עָלֶיךָ אֶל יְיָ וְהָיָה בְךָ חֵטְא: דברים כד טו

מוסף רש"י

ואל כליך לא תתן. מכאן שלא דברה תורה אלא בשעת הצנע, בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית. אבל אם שכרו לעדור ולקשקש אינו אוכל (דברים כג כה). אין הטבל מתחייב במעשר. מן התורה, אבל אכילה קבע אסור לאכול מדרבנן (ברכות לה:).

עד שיראה פני הבית. ולא"ת תנן בפ"ג דמעשרות (מ"ה) ומייתי ליה בשילהי יולה דופן (נדה דף מז: ושם ד"ה לאיהו) לאיזהו חצר שחייבת במעשר חצר צורית ולאיזהו חצר צורית כל שהכלים נשמרים לתוכה ואין לומר דלרבי יוחנן אינה חייבת במעשר עד שירחה פני הבית ופני החצר דהיינו שיכניסנו דרך שער החצר לבית וכי אמר בסמוך לרבי יוחנן דאפוקי דרך גגות הו"מ למימר לאפוקי מכניס לבית בלא דרך שער החצר דא"כ היכי קאמר בסמוך ולמ"ד לבית לבית אין אפשר שעומד פועל בבית ותולש ובא דרך שער החצר ומיהו י"ל היכא שהתאנה נוטה לחצר או עומדת בחצר אז אין צריך לחיית פני החצר אלא דוקא באותן (ב) שנקלטות חוץ לחצר צריך שיכניסם דרך שער החצר וכן משמע (בפ"ג דמעשרות מ"מ) דתנא תאנה העומדת בחצר אוכל אחת אחת ואם צירף חייב אבל מ"מ אי אפשר לומר כן דתנן ג) בפ"ב דתרומות ומייתי לה בהמביא כדי יין (ביצה דף לה.) היה אוכל באשכול ונכנס מגינה לחצר ר' אליעזר אומר יגמור ר' יהושע אומר אסור ומשמע שבחצר להתחיל לכ"ע אסור ומשמע שבחצר אסור אע"פ שלא נכנס לבית מדנקט ונכנס לחצר וי"ל דמודה ר' יונתן דחצר קובעת מדרבנן והא דאומר עד שירחה פני הבית היינו מדאורייתא וא"ת לר' יוחנן דאמר חצר קובעת מדאורייתא אמאי יגמור לר"א וי"ל דאיירי בחצר שאין הכלים נשמרים בתוכה אלא קבעה אלא מדרבנן: **מאי** לאו בשדה. פי' בקונטרס ולוקח לא עדיף מגמר מלאכה וא"כ אפילו בעל הבית חייב בגמר מלאכה כדתנן בפ"ג דמעשרות (דף פט:) קלן בין ספת בין לא ספת אחת אחת אוכל שתים שתים לא אוכל ובשתים כיון דנוטה לחצר אפי' בעל הבית אסור כדתנן במסכת מעשרות (פ"ג מ"מ) גבי תאנה העומדת בחצר אוכל אחת אחת (ג) ואם צירף שתים חייב וי"ל דהתם מיירי כשאינו רואה לקוטו עכשיו יותר אלא מה שאכל ולהכי חייב בשתים אפילו בעל הבית כמו לוקח דלא שייך למימר עיניו בתאנתו דאין עיניו אלא במה שאוכל ולהכי חשיב גמר מלאכה בצירוף שתים אבל בשמעתין שאכר פועל לקוטו כל הראוי לקטו שייך למימר עיניו בתאנתו ולא חשיב גורן בגמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה וכי מוקי לה הכא בעומדת בגינה ונופה נוטה לחצר ה"ה דהוה מצי לאוקמי בעומדת בחצר אלא מילתא דשכיחא טפי נקט ועוד דגבי בית ל"ל דנוטה לבית דעומדת בבית לא שכיח כלל נקט נמי גבי חצר כה"ג ובקונטרס פירש עיניו בתאנתו שעיקרה חוץ לחצר משמע שר"ל שאם היתה כולה בחצר היה בעה"ב נמי חייב ואין נראה לר"י חדא דאין שייך לחיית פני החצר בחצר ועוד למ"ד מקח קובע קובע אפילו בשדה בדבר שבגמרה מלאכתו כדאמר בפרק המביא כדי יין (ביצה דף לה:) ובסוף פרקא (דף לג.) משמע גבי מקשאות דאיפקיסו אפילו בשדה אין פועל אוכל לפי שבגמרה מלאכתן אע"פ שלא ראו בית וחצר והיכי משכחת לדידיה שלוקח חייב במעשר ופועל פטור אי בדבר שלא בגמרה מלאכתו לוקח נמי פטור אי בדבר שבגמרה מלאכתו אין פועל אוכל ע"כ לא משכחת אלא לוקח אין אוכל שתים אפילו לא ספת ופועל כי לא ספת אוכל שתים שתים וע"כ היינו טעמא כדפרישית לוקח עיניו במקחו וחשיב שתים גורן וגמר מלאכה אבל בעל הבית עיניו בתאנתו לא הוי גמר מלאכה ופועל כבעה"ב ופ"ה לא שייך שם:

ד) **תבואת** זרעך ולא לוקח. ולא"ת דאמר בסוף פ"ק דבכורות (דף יא: ושם ד"ה טבלים) אמר שמואל ברבי נתן הלוקח טבלים ממורחים מן הנכרי מעשרן והן שלו ולקאמר אי מרחיצנו נכרי דגנך ולא דיגון נכרי אלא דמרחיצנו ישראל פי' אחר שקנאם מן הנכרי מעשרן דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיעם מיד מעשר והם שלו דאתינא מכח מאן דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ואיכא למימר מעשרן מדרבנן דא"כ אמאי קאמר דאין קנין לנכרי אפי' יש קנין צריך לעשר מדרבנן כדמוכח בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד"ה קסבר) דתניא אמר ר' שמעון [שזורי] פעם [אחת] נתערב לי טבל בחולין ושאלתי לרבי טרפון ואמר לי לך קח [לך] מן השוק ופרוץ ולימא ליה קח מן הנכרי קסבר אין קנין כו' והוה ליה מן החיוב על הפטור משמע דאי יש קנין הוה לוקח מן הנכרי דהוי ליה מן הפטור על הפטור דהא תרוייהו דרבנן ואומר ר"ת דהכא איירי בלוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח כי התם תבואת זרעך קרינא ביה ולא"ת ובמנחות אמאי לא קאמר ליה לך וקח הממורח דלא הוי חיוב אלא מדרבנן וי"ל דמ"מ דמי מן החיוב על הפטור כיון דאילו הדר מוכר קני ליה הוה חיוב וה"נ משמע התם דאין להפרישם מדבר הדומה חיוב על הפטור דאיכא מ"ד שאמר ליה לך וקח מן הנכרי ופרוץ ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרים והוה ליה מן החיוב על הפטור והא דאיכא למימר דס"ל דוקא הוא דהא דאיכא מאן דאליג דתבואת עם הארץ דמאי היא אלא משום דדמי לחיוב על הפטור קאמר וצריך עיון דכי משני התם קסבר אין קנין לנכרי מ"מ לימא ליה קח מן הנכרי ה) (מן) הממורח ו) דלמ"ד אין קנין מ"מ דרש דגנך ולא דיגון נכרי בס"פ השולח (גיטין דף מז. ושם ד"ה מר) ואם תאמר לפר"ת דהכא משמע דלוקח קודם מירוח פטור מדאורייתא דהא פועל אוכל בדבר שלא בגמרה מלאכתו למעשר היינו קודם מירוח ומתחיל מקחו משעה שעושה מלאכתו ואז אינו מתוקן ואהא פריך ולוקח מדאורייתא מי מחייב וי"ל שהמקח אינו מתחיל עד שאוכל ואותה שעה כבר נתקן ורבינו יצחק ב"ר מרדכי הקשה על פר"ת דהא לוקח תבואה ממורחת מעם הארץ הוי דמאי משום דספק הוא אבל אם ודאי לא עשר חייב לעשר מן התורה אף על פי שנתמרח כבר ולאו פירכא היא דנהי דדמאי לא הוי מ"מ מדאורייתא לא מחייב אלא מעשר ודאי הוי מדרבנן וצריך ליתנו לכהן ולוי אבל לרבי יצחק בר' מרדכי נראה לפרש איפכא בלוקח שאינו ממורח פטור שעדיין לא נתחייב בראשון מוכר אבל לוקח ממורח הואיל ונתחייב בראשון מוכר הו לא פקע שם טבל מיניה כמו בהקדש ובהפקר שאם הקדיש והפקיר קודם מירוח מפקיע מידי מעשר אבל לאחר מירוח אינו מפקיע כמו שפירש ריב"א בבבא קמא ז) ומביא ראיה מן הירושלמי ולוקח מן הנכרי הוי איפכא דאם נתמרח בראשון הנכרי פטור משום דגנך ולא דיגון נכרי וכשלא נתמרח בראשונו חייב דאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר ולא מקריא תבואת זרעך של מוכר אלא תבואת הלוקח ממנו ולא חשיב לוקח:

מאי

עד שיראה פני הבית שנאמר [1]בערתי הקדש מן הבית ורבי יוחנן אמר [2]אפילו חצר קובעת שנאמר [2]ואכלו בשעריך ושבעו ורבי יוחנן נמי הא כתיב מן הבית אמר לך חצר דומיא דבית מה בית המשתמר [3]אף חצר המשתמרת ורבי יונאי נמי הכתיב בשעריך ההוא מיבעי ליה [4]דמעייל ליה דרך שער לאפוקי דרך גגות וקרפיפות דלא מתיב רב חנינא חוזאה כנפשך כך נפשו של פועל מה נפשך אוכל ופטור אף נפשו של פועל אוכל ופטור לוקח חייב מאי לאו בשדה אמר רב פפא הכא בתאנה העומדת בגינה ונופה נוטה לחצר עסקינן ולמאן דאמר לבית לבית א"ה בעל הבית נמי ניחייב בעל הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו ולוקח מדאורייתא מי מחייב והתניא מפני מה חרבו חנויות של בית הינו שלש שנים קודם ירושלים ו) מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה שהיו אומרין עשר

פני הבית. שיכנס דרך הפתח שהוא פני הבית ולא דרך גגות וקרפיפות: **ואכלו בשעריך.** ונתת ללוי וגו' משעה שנכנס לשעריך: **דמעייל ליה דרך שער.** דאפילו הבית לא קבע ליה אלא כי מעייל ליה דרך שער ביאתו: **אכל לוקח חייב.** דמקח מחשיב ליה כגמר מלאכה: **מאי לאו בשדה.** ומקח לא עדיף מגמר מלאכה: **נוטה לחצר.** דמכי תלשה חזיא פני חצר: **א"ה בעל הבית נמי.** תלשה היא גמר מלאכתה והרי רואה פני הבית: **עיניו בתאנתו.** אין הנוף חשוב בעיניו הלכך הכל הולך אחר העיקר ועיקרה בחוץ הלכך עד שיגמר כל לקיטתו ויכנס לבית לאו גמר מלאכה הוא: **במקחו.** והן פירות המלושין ומשנתלשו כאו לבית: **ולוקח מדאורייתא מי מחייב.** דאינטריך ליה לקרא לאפוקי פועל המורח לוקח: **שלש שנים היינו.** שם מקום: **שהעמידו דבריהם.** כלו' מהשאסור מדברי חכמים מצאו לו היתר מן התורה:

מלאכה בשדה וקשה דא"כ מוקי לה כשאין נגמרה מלאכתו למעשר א"כ מאי פריך בעל הבית נמי חייב הלא כיון שלא נגמר מלאכתו למעשר יכול לאכול אפי' בבית כדאמר רבי אושעיא (פסחים דף ט.) מעריס אדם על תבואתו ומכניסה במון שלה ועוד שילהי המביא [כדי יין] (ביצה דף לה.) משמע דלכולהו אמוראי דהתם המקח אינו קובע אלא בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר ונראה דהכי פריך מאי לאו בשדה לוקח חייב משום דמקח קובע בדבר שנגמרה מלאכתו למעשר וקשה לכולהו דלא מפלגי ואפי' בלוקח בעי ראייה פני הבית או פני החצר: **הכא** בתאנה העומדת. לאו דוקא נקט תאנה דאין בו מעשר אלא מדרבנן ג) דמדאורייתא לא מחייב אלא דגן ותירוש ויצהר והכא איירי מדאורייתא אלא נקט תאנה לפי שהיו מצויין ביניהם: **העומדת** בגינה ונופה נוטה לחצר ולמאן דאמר לבית לבית. ולא מצי לאוקמי כגון שמלקט בגינה והולך לבית ואוכל דאין פועל אוכל אלא בשעת מלאכה כדתנן במתניתין לקמן (דף לא:) דלוקח בהליכתם מאומן לאומן אוכל מפני השד אבילה: **בעל** הבית עיניו בתאנתו ולוקח עיניו במקחו. תימה דלוקח דוקא אוכל שתים שתים חייב אבל אחת אחת פטור כדאמר לקמן (דף פט:) קלן בין ספת אחת אחת אוכל שתים לא אוכל ובשתים כיון דנוטה לחצר אפי' בעל הבית אסור כדתנן במסכת מעשרות (פ"ג מ"מ) גבי תאנה העומדת בחצר אוכל אחת אחת (ג) ואם צירף שתים חייב וי"ל דהתם מיירי כשאינו רואה לקוטו עכשיו יותר אלא מה שאכל ולהכי חייב בשתים אפילו בעל הבית כמו לוקח דלא שייך למימר עיניו בתאנתו דאין עיניו אלא במה שאוכל ולהכי חשיב גמר מלאכה בצירוף שתים אבל בשמעתין שאכר פועל לקוטו כל הראוי לקטו שייך למימר עיניו בתאנתו ולא חשיב גורן בגמר מלאכה עד שילקוט כולה או רובה וכי מוקי לה הכא בעומדת בגינה ונופה נוטה לחצר ה"ה דהוה מצי לאוקמי בעומדת בחצר אלא מילתא דשכיחא טפי נקט ועוד דגבי בית ל"ל דנוטה לבית דעומדת בבית לא שכיח כלל נקט נמי גבי חצר כה"ג ובקונטרס פירש עיניו בתאנתו שעיקרה חוץ לחצר משמע שר"ל שאם היתה כולה בחצר היה בעה"ב נמי חייב ואין נראה לר"י חדא דאין שייך לחיית פני החצר בחצר ועוד למ"ד מקח קובע קובע אפילו בשדה בדבר שבגמרה מלאכתו כדאמר בפרק המביא כדי יין (ביצה דף לה:) ובסוף פרקא (דף לג.) משמע גבי מקשאות דאיפקיסו אפילו בשדה אין פועל אוכל לפי שבגמרה מלאכתן אע"פ שלא ראו בית וחצר והיכי משכחת לדידיה שלוקח חייב במעשר ופועל פטור אי בדבר שלא בגמרה מלאכתו לוקח נמי פטור אי בדבר שבגמרה מלאכתו אין פועל אוכל ע"כ לא משכחת אלא לוקח אין אוכל שתים אפילו לא ספת ופועל כי לא ספת אוכל שתים שתים וע"כ היינו טעמא כדפרישית לוקח עיניו במקחו וחשיב שתים גורן וגמר מלאכה אבל בעל הבית עיניו בתאנתו לא הוי גמר מלאכה ופועל כבעה"ב ופ"ה לא שייך שם:

ד) **תבואת** זרעך ולא לוקח. ולא"ת דאמר בסוף פ"ק דבכורות (דף יא: ושם ד"ה טבלים) אמר שמואל ברבי נתן הלוקח טבלים ממורחים מן הנכרי מעשרן והן שלו ולקאמר אי מרחיצנו נכרי דגנך ולא דיגון נכרי אלא דמרחיצנו ישראל פי' אחר שקנאם מן הנכרי מעשרן דאין קנין לנכרי בארץ ישראל להפקיעם מיד מעשר והם שלו דאתינא מכח מאן דלא מצית לאשתעויי דינא בהדיה ואיכא למימר מעשרן מדרבנן דא"כ אמאי קאמר דאין קנין לנכרי אפי' יש קנין צריך לעשר מדרבנן כדמוכח בסוף הקומץ רבה (מנחות דף לא. ושם ד"ה קסבר) דתניא אמר ר' שמעון [שזורי] פעם [אחת] נתערב לי טבל בחולין ושאלתי לרבי טרפון ואמר לי לך קח [לך] מן השוק ופרוץ ולימא ליה קח מן הנכרי קסבר אין קנין כו' והוה ליה מן החיוב על הפטור משמע דאי יש קנין הוה לוקח מן הנכרי דהוי ליה מן הפטור על הפטור דהא תרוייהו דרבנן ואומר ר"ת דהכא איירי בלוקח אחר מירוח אבל לוקח קודם מירוח כי התם תבואת זרעך קרינא ביה ולא"ת ובמנחות אמאי לא קאמר ליה לך וקח הממורח דלא הוי חיוב אלא מדרבנן וי"ל דמ"מ דמי מן החיוב על הפטור כיון דאילו הדר מוכר קני ליה הוה חיוב וה"נ משמע התם דאין להפרישם מדבר הדומה חיוב על הפטור דאיכא מ"ד שאמר ליה לך וקח מן הנכרי ופרוץ ולימא ליה קח מן השוק קסבר אין רוב עמי הארץ מעשרים והוה ליה מן החיוב על הפטור והא דאיכא למימר דס"ל דוקא הוא דהא דאיכא דאליג דתבואת עם הארץ דמאי היא אלא משום דדמי לחיוב על הפטור קאמר וצריך עיון דכי משני התם קסבר אין קנין לנכרי מ"מ לימא ליה קח מן הנכרי ה) (מן) הממורח ו) דלמ"ד אין קנין מ"מ דרש דגנך ולא דיגון נכרי בס"פ השולח (גיטין דף מז. ושם ד"ה מר) ואם תאמר לפר"ת דהכא משמע דלוקח קודם מירוח פטור מדאורייתא דהא פועל אוכל בדבר שלא בגמרה מלאכתו למעשר היינו קודם מירוח ומתחיל מקחו משעה שעושה מלאכתו ואז אינו מתוקן ואהא פריך ולוקח מדאורייתא מי מחייב וי"ל שהמקח אינו מתחיל עד שאוכל ואותה שעה כבר נתקן ורבינו יצחק ב"ר מרדכי הקשה על פר"ת דהא לוקח תבואה ממורחת מעם הארץ הוי דמאי משום דספק הוא אבל אם ודאי לא עשר חייב לעשר מן התורה אף על פי שנתמרח כבר ולאו פירכא היא דנהי דדמאי לא הוי מ"מ מדאורייתא לא מחייב אלא מעשר ודאי הוי מדרבנן וצריך ליתנו לכהן ולוי אבל לרבי יצחק בר' מרדכי נראה לפרש איפכא בלוקח שאינו ממורח פטור שעדיין לא נתחייב בראשון מוכר אבל לוקח ממורח הואיל ונתחייב בראשון מוכר הו לא פקע שם טבל מיניה כמו בהקדש ובהפקר שאם הקדיש והפקיר קודם מירוח מפקיע מידי מעשר אבל לאחר מירוח אינו מפקיע כמו שפירש ריב"א בבבא קמא ז) ומביא ראיה מן הירושלמי ולוקח מן הנכרי הוי איפכא דאם נתמרח בראשון הנכרי פטור משום דגנך ולא דיגון נכרי וכשלא נתמרח בראשונו חייב דאין קנין לנכרי בא"י להפקיע מידי מעשר ולא מקריא תבואת זרעך של מוכר אלא תבואת הלוקח ממנו ולא חשיב לוקח:

מאי

הגהות הב"ח

(א) תוס' ד"ה עד וכו' דוקא באותן שנלקטות חוץ לחצר: (ב) ד"ה בעל וכו' אחת אחת ופטור ואם:

מוסף רש"י

עד שיראה פני הבית. פתח כניסה ויציאה (ברכות לה:).

תורה אור השלם

1 וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי יְיָ אֱלֹהֶיךָ בִּעַרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נְתַתִּיו לַלֵּוִי וְלַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה בְּכֹל מִצְוָתְךָ אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי לֹא עָבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכָחְתִּי: דברים כו יג

2 כִּי תְכַלֶּה לַעְשֵׂר אֶת כָּל מַעֲשַׂר תְּבוּאָתְךָ בַּשָּׁנָה הַשְּׁלִישִׁת שְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנָתַתָּה לַלֵּוִי לַגֵּר לַיָּתוֹם וְלָאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בִשְׁעָרֶיךָ וְשָׂבֵעוּ: דברים כו יב

כב א מיי' פ"ד מהל' מעשר הל' ה ופיי' בהשגות וכמ"מ סמג עשין קלה טוש"ע י"ד סי' שלח סעיף פג:

כג ב ג מיי' שם הלכה [ז] ח סמג שם טוש"ע שם:

כד ד מיי' שם הל' ה וע"ש סמג שם טוש"ע שם: